

УДК 351.746.2(477)(09)

Князєв С. М. – кандидат юридичних наук, докторант Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Історично-правові передумови законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні

Висвітлено історично-правові передумови законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні в контексті соціальних трансформацій і реформування правоохоронних органів. Розглянуто генезу цих видів діяльності. Схарактеризовано сучасний стан законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності. Окреслено напрями подальшого його розвитку й удосконалення.

Виокремлено історичні етапи зародження, становлення та розвитку законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні: перший етап охоплює період Київської Русі (X–XIII ст.); другий – пов'язаний із належністю українських земель до Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVI ст.); третій – припадає на часи, коли Україна входила до складу Російської імперії (XVII – поч. XX ст.); четвертий етап умовно визначено як «радянський період» (1917–1991); п'ятий – розпочався зі здобуття Україною незалежності й тривав до прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року; шостий етап триває дотепер і пов'язаний із дією нового кримінального процесуального законодавства та реформуванням системи правоохоронних органів.

Окреслено ознаки сучасного законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності, серед яких: 1) сфера суспільних відносин правоохоронної діяльності, правове регулювання якої здійснюють на підставі низки нормативно-правових актів, зокрема відомчих; 2) цілеспрямований, організаційний, результативний характер; 3) правова форма відносин між суб'єктами й об'єктами; 4) конкретність, тобто зв'язок із реальними відносинами; 5) наявність цілісної системи засобів його забезпечення, що відповідають вимогам законності; 6) гарантування доведення норм права до їх виконання; 7) здійснення в інтересах суспільства на підставі норм права й актів реалізації права; 8) визначальна мета – вплив на поведінку суб'єктів та об'єктів правоохоронної діяльності для виконання поставлених завдань.

Ключові слова: негласна робота; оперативно-розшукова діяльність; нормативно-правові акти.

Постановка проблеми. Нестабільність соціального та політичного життя в Україні спричиняє негативні тенденції злочинної діяльності. Утвердження правової держави на сучасному етапі потребує вдосконалення більшості сфер суспільних відносин,

зокрема сфери правоохоронної діяльності, передбачає якісно новий рівень осмислення сутності, завдань і законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні присвячено праці вітчизняних учених: В. І. Василичука, В. О. Глушкова, М. Л. Грібова, Е. О. Дідоренка, В. П. Євтушка, А. М. Кислого, О. І. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, Д. Й. Никифорчука, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, М. В. Стацка, С. С. Чернявського та ін.

Однак зміни, які відбуваються в правовому регулюванні та практиці реалізації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності, зумовлюють необхідність дослідження їх історичних і правових засад. Слід з'ясувати історичні передумови виникнення, розвитку цих видів діяльності, схарактеризувати сучасний стан законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності та на підставі отриманих відомостей окреслити напрями подальшого розвитку й удосконалення.

Метою цієї статті є висвітлення етапів становлення та розвитку законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Здійснені наукові дослідження дають підстави виокремити історичні етапи зародження, становлення та розвитку законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності в Україні. Слід розглянути їх докладніше.

Виклад основного матеріалу. Однією з перших документальних згадок про можливість використання негласних засобів захисту інтересів держави у вітчизняній історії можна вважати відому пам'ятку давньоруського права – договір Київської Русі, укладений князем Олегом з Візантією 944 року. Він був спрямований на захист особистого майна його сторін. Його положення містили правила поведіння зі злочинцями та допускали використання негласного спостереження за їхньою поведінкою. Давні слов'яни одержували необхідну інформацію за допомогою агентів, «питних людей», купців, таємних відвідувачів та ін. [1, с. 63–64].

Паралельно із формуванням державності розвивалися адміністративно-судові органи. Удосконалювали систему розшуку злочинців, передусім розшукову роботу щодо осіб, причетних до вчинення державних злочинів, і «відомих лихих людей». Законодавче закріплення таких новел здійснено в першому кодексі загальноруського права – «Руській правді».

Протягом X–XIII ст. розшук був прототипом сучасної негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності. Пріоритетним способом отримання оперативно значущої інформації було використання спеціальних осіб, які здобували відомості на довірчих засадах.

У Київській Русі кримінальний процес був переважно змагальним, водночас, передбачав елементи слідчого (розшукового) процесу. Окремі риси інквізиційних методів процесу застосовували в справах про злочини проти князівської влади. Князі та їх прибічники самостійно здійснювали розслідування та судили злочинців [2, с. 644]. Елементи розшукового процесу використовувала й церква під час розгляду справ про злочини проти релігії та церкви [3, с. 526].

Таким чином, за часів Київської Русі кримінальний процес за типом був змішаним: домінували ознаки змагального судочинства з певними елементами слідчого (розшукового) процесу.

За часів, коли українські землі знаходилися під владою Великого князівства Литовського (XIV ст.), а згодом – Речі Посполитої (1569), діяли Литовські статuti. Чимало їх положень запозичено з «Руської правди». Ці правові джерела регулювали всі сфери права навіть згодом – у козацько-гетьманській державі, хоча паралельно почали використовувати й норми звичаєвого козацького права.

Після розпаду Речі Посполитої українські землі увійшли до складу Російської імперії, що безпосередньо відобразилося на законодавстві, зокрема й правоохоронній діяльності.

Кримінальний розшук з використанням методів негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності почав формуватися в Росії за часів царювання Петра I, який перейняв досвід протидії злочинам у Німеччині. Імператор 1707 року заснував фіскальну службу, на яку було покладено функції щодо забезпечення законності діяльності органів державної влади, протидії казнокрадству, хабарництву, зловживанню посадами тощо. Наглядові повноваження фіскалів було поєднано з оперативно-

розшуковими. В указі «Про посади фіскалів» 1714 року Петро I визначив поміж інших таку компетенцію фіскалів: допит підозрюваних, зовнішнє спостереження, здійснення провокацій, застосування тортур, таємне вивідування вповноваженими особами інформації про «зловмисників», які вчинили корисливі злочини, тощо. Під час правління Катерини II 1762 року було видано указ про ліквідацію в системі поліцейських органів інституту сищиків, який виник ще в кінці XV – на початку XVI ст., а його функції делеговано місцевим органам загальної поліції. Виданий 1782 року Поліцейський статут містив важливі правила організації та окреслював компетенцію поліції. Він став вагомим зрушенням у відокремленні судової влади від слідчо-розшукової, оскільки передав останню до відання органів загальної поліції [1, с. 86, 91].

Таким чином, за часів правління імператриці Катерини II було запроваджено єдину систему слідства, суду та розшуку в губерніях. Функції розшуку в кримінальних справах на рівні повіту поклали на капітана-справника, а в містах – на городничих і підпорядковану їм поліцію. Статут благочиння 1782 року остаточно відокремив судову владу від слідчо-розшукової. До 1860 року розслідування злочинів у Російській імперії, до складу якої належала більшість українських земель, здійснювали міська та земська поліція. У повітах судову владу представляли становий пристав, земський справник і повітовий стряпчий, які входили до відділення земського суду. У містах злочини розслідували приватні або слідчі пристави.

На початку XIX ст. обговорення ідеї реформування невнормованого кримінального судочинства було винесено на державний рівень. Для її реалізації необхідно було перерозподілити владні повноваження, зосереджені в поліцейських органах, між судовими й адміністративними установами. Таким чином, питання поділу судової та адміністративної влади в кримінальному процесі було ключовим не лише в період реформ середини XIX ст., а й значно пізніше [4].

Згідно з указом від 3 липня 1826 року, було створено як орган політичної поліції III відділення «Собственной его Императорского Величества канцелярию», до складу якого входила особлива канцелярія міністерства внутрішніх справ. З діяльністю III відділення пов'язаний розвиток агентурної роботи – одного з найефективніших способів розкриття злочинів. До XVIII ст. таку роботу фактично не здійснювали, функціонував

лише інститут доносів, закріплений на нормативно-правовому рівні. Розшукову діяльність здійснювали шляхом спостереження або використовували шпигунів [5].

Реформування слідства всередині XIX ст. було спрямоване на реалізацію двох ключових завдань: по-перше, оптимізувати діяльність поліції, щоб вона була здатна ефективно здійснювати охорону державного порядку, тобто виконувати адміністративні функції; по-друге, забезпечити відокремлення поліцейської (адміністративної) та судової (слідчої) юрисдикції.

Як доповнення до указу від 8 червня 1860 року було прийнято «Наказ судовим слідчим» і «Наказ поліції про проведення дізнання в подіях, що могли містити в собі злочини та провини». Завдяки цим документам уперше досудове розслідування було розподілено на дізнання (прерогатива адміністративної влади) і слідство (судова діяльність), а також встановлено порядок провадження в кримінальних справах, визначено правовідносини слідчого з поліцією та судовими органами, регламентовано діяльність поліції. Контроль за роботою слідчих поклали на суди, які могли зупиняти розслідування та закривати справу, давати слідчим вказівки, скасовувати їх рішення. Судовий слідчий провадив слідство в призначеній йому ділянці повіту або міста. Якщо злочин учинено або виявлено на території його ділянки або на його ділянці перебуває підозрюваний чи обвинувачуваний у злочині, учиненому на іншій ділянці, слідчий провадив слідство до моменту встановлення місця вчинення злочину, а потім передавав його відповідному слідчому [6, с. 342].

Проте реформа не змогла суттєво підвищити ефективність діяльності з розслідування злочинів й усунути її основні недоліки, пов'язані, передусім, із несприятливими умовами роботи органів розслідування, з-поміж яких інквізиційна сутність процесу, фактичне злиття дізнання з досудовим слідством.

З іншого боку, хоча де-юре діяльність поліції була відділена від діяльності слідчого (поліція проводила дізнання, а судовий слідчий – досудове слідство), де-факто були відхилення від запропонованої моделі побудови досудового розслідування. Одне з них – змішування завдань дізнання та досудового слідства. Так, у ст. 253 Статуту завданням дізнання було встановити подію та ознаки злочину. Вказівок щодо пошуку особи, яка вчинила злочин, стаття не містила. Це суперечило

концептуальним положенням судової реформи 1864 року. Покладання на слідчого функції «сищика» намагалися виправдати браком у Російській імперії спеціальної судової поліції, перевантаженням загальної поліції «іншими справами». Однак ці тенденції свідчили про намагання перетворити судового слідчого на адміністративний орган.

На початку ХХ ст. рівень злочинності в Росії продовжував зростати. Становище ускладнювалося слабкою організацією в поліції негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності, що було спричинено неформованістю загальнодержавної системи кримінально-розшукових апаратів. Для розв'язання цієї проблеми 1908 року було прийнято Інструкцію з організації та ведення внутрішньої агентури, згідно з якою до агентурного апарату входили: агенти внутрішнього спостереження (таємні співробітники), допоміжні агенти і «штучники». Агентами внутрішнього спостереження були особи, які входили до злочинних співтовариств. Допоміжними агентами ставали особи, які, хоча й не були членами злочинних організацій, однак постійно сприяли розшуку, виконуючи різні доручення, надавали для цього необхідну інформацію про злочинну діяльність. Осіб, які надавали відомості регулярно й за винагороду, називали «штучниками» [7, с. 82–83].

Інструкцію для чинів розшукової поліції було затверджено 1910 року. Згідно з цим документом, розшукові відділення мали здійснювати негласне розслідування та проводити дізнання для попередження й розкриття злочинних дій загальнокримінального спрямування. Розшуковим відділенням надано право здійснювати системний нагляд за кримінальними елементами шляхом негласної агентури та зовнішнього спостереження. Реформа 1914 року стала останньою в історії дореволюційних вітчизняних служб у протидії злочинності [8, с. 99–100].

Зазначені документи регламентували засади організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності того часу, однак таке регулювання не можна вважати досконалим.

Отже, наприкінці ХVІІІ – на початку ХХ ст. влада намагалася розробити оптимальну структуру поліції. Створювали різні канцелярії, комітети, інші органи та підрозділи з метою ефективного досудового розслідування злочинів, що ґрунтувалося на використанні методів організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності. Децентралізовані

каральні органи Російської імперії, використовуючи агентуру, діяли паралельно, заважаючи один одному, що негативно позначалося на результативності виконання завдань щодо захисту безпеки держави та протидії злочинності.

Після Жовтневого перевороту нова влада серед пріоритетів визначила необхідність своєчасно виявляти й викривати ідейних супротивників і кримінальний елемент, що безпосередньо вплинуло на негласну роботу та оперативно-розшукову діяльність.

Агентурно-оперативну роботу забезпечували освідомлені відділи, які було створено 1918 року при міських, повітових і губернських органах влади за відомчою вертикаллю підпорядкування. Провідним інструментом цієї роботи була «таємна агентура». Увагу акцентували на збереженні в таємниці особистих негласних помічників [8, с. 137–140].

Слід з'ясувати співвідношення тогочасної слідчої та оперативно-розшукової діяльності. У КПК УСРР 1922-го і 1927 років безпосередньої вказівки на проведення оперативно-розшукових заходів органами дізнання не було, проте зі змісту декількох статей вбачається, що ці функції органи дізнання, зокрема міліції, все ж таки виконували. Зокрема, у ст. 90 КПК УСРР 1927 року зазначено, що анонімні заяви можуть бути приводом до порушення кримінальної справи лише після попередньої негласної їх перевірки органами дізнання. Це положення негативно позначилося на побудові службових відносин органів слідства й дізнання, оскільки слідчі, отримавши від органів дізнання матеріали, в одних випадках визнавали їх доказами, а в інших – проводили ті самі дії самостійно. Зазначене послаблювало відповідальність органів дізнання за якість роботи, оскільки їм було відомо, що розслідування, проведене ними в справах, для яких досудове слідство є обов'язковим, буде перевіряти й доповнювати слідчий. Однак дублювання слідчих дій призводило до затягування строків провадження в кримінальних справах, що не могло не позначитися на ефективності протидії злочинності [9, с. 115].

З 1926 року в країні розпочався новий етап розвитку – період реконструкції народного господарства. У зв'язку з демілітаризацією, пожвавленням господарсько-фінансової діяльності поширеними стали такі злочини, як хабарництво, зловживання службовим становищем, розкрадання державного та суспільного майна, його привласнення і розтрата. Перед апаратами кримінального

розшуку постали нові завдання, які вимагали вдосконалення методів протидії злочинності. Було реорганізовано підрозділи кримінального розшуку, що здійснювали негласну роботу, і власне негласного апарату. Протягом 1930–1940 років тривало подальше впровадження в практику протидії кримінальній злочинності негласних форм і методів, створення стабільного агентурного апарату [8, с. 148–154].

З-поміж негативних тенденцій слід виокремити прагнення до необґрунтованого розширення агентурного апарату й відновлення практики вербування осіб, що схильні до злочинної діяльності. Накази та циркуляри вимагали «насаджування» інформаційної мережі на більшість об'єктів як у містах, так і в сільській місцевості, що істотно знизило якість апарату.

Воєнна обстановка часів Другої світової війни зумовила зміни в структурі злочинності. Збільшилася кількість озброєних пограбувань і випадків бандитизму, крадіжок продуктів і промислових товарів першої необхідності, незаконних операцій із промтоварними та продовольчими картками.

За радянської доби було прийнято низку нормативно-правових актів, які регламентували негласну роботу й оперативно-розшукову діяльність. Періоди занепаду чергувалися з активізуванням негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності.

Після проголошення 1991 року незалежності України, з огляду на зміни, що відбулися в соціально-економічному житті держави, постала нагальна потреба реформування правоохоронних органів. Водночас докорінної перебудови потребувала негласна робота й оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Нормативно-правові акти колишнього МВС СРСР, що стосувалися цієї діяльності, уже не мали провідного значення для її регулювання. Актуалізовано необхідність розроблення сучасної систематизованої та конкретизованої відомчої нормативно-правової бази в цій сфері.

Вагомим зрушенням стало прийняття Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 18 лютого 1992 року [10]. Цей Закон вивів оперативно-розшукову діяльність з таємної, закритої діяльності, надавши їй статусу, притаманного іншим сферам суспільних відносин держави.

Новий етап законодавчого регулювання негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності пов'язаний із прийняттям КПК України 2012 року. Зокрема, у практику діяльності з

розслідування злочинів було запроваджено сучасний напрям – систему проведення негласних слідчих (розшукових) дій [11].

Наступним кроком, що позначився на особливостях реалізації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності, стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію» 2015 року [12]. У цьому контексті слід акцентувати увагу на положеннях Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні 2012 року [13], інших нормативно-правових актів.

Слушною є думка М. Л. Грїбова, який зауважує, що після прийняття 2012 року КПК України започатковано тенденцію до зближення оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, що відповідає світовій практиці функціонування органів кримінальної юстиції, а також вимогам логіки. Законодавець одночасно відніс підрозділи детективів Національного антикорупційного бюро України до кола як органів досудового розслідування, так й оперативних підрозділів. Водночас аналіз практичної реалізації положень КПК України засвідчує, що позитивні зрушення супроводжуються численними проблемами [14, с. 98].

Ми вважаємо, що можливість самостійного проведення слідчим негласних слідчих (розшукових) дій сприятиме процесуальній економії, оскільки слідчий у деяких випадках звільняється від надання доручень оперативним підрозділам, очікування на їх розгляд і результати проведення. Водночас самостійне проведення слідчим таких негласних слідчих (розшукових) дій, як, наприклад, контроль за вчиненням злочину (контрольована поставка, контрольована й оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, є неможливим. Брак чіткого унормування засад і порядку взаємодії слідчих й оперативних працівників під час здійснення заходів оперативно-розшукового характеру без визначення між ними «зворотних зв'язків» може призвести до порушення законності та розголошення службової таємниці.

Формування нового, досконалого правового підґрунтя негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності є першочерговим завданням. Аналіз окресленої проблеми

доцільно здійснювати тільки у взаємозв'язку з висвітленням принципів позицій, що демонструють різні аспекти правових засад негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України.

На підставі зазначеного слід констатувати, що ознаками законодавчого врегулювання організації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності на сучасному етапі розвитку є такі: 1) це сфера суспільних відносин правоохоронної діяльності, правове регулювання якої здійснюють на підставі низки нормативно-правових актів, зокрема відомчих; 2) має цілеспрямований, організаційний, результативний характер; 3) передбачає правову форму відносин між суб'єктами й об'єктами; 4) завжди конкретизоване, тобто пов'язане з реальними відносинами; 5) забезпечене цілісною системою засобів, що відповідають вимогам законності; 6) гарантує доведення норм права до їх виконання; 7) його здійснюють в інтересах суспільства на підставі норм права й актів реалізації права; 8) визначальна мета – вплив на поведінку суб'єктів та об'єктів правоохоронної діяльності для виконання поставлених завдань.

Дослідження законодавчої регламентації негласної роботи й оперативно-розшукової діяльності має бути системним, ґрунтуватися на трьох компонентах: Конституції та законах України; нормативно-правових актах міністерств, відомств і судових органів; міжнародно-правових актах (договорах), учасником яких є Україна [15, с. 62].

Висновки. Таким чином, здійснені наукові дослідження дають змогу виокремити історичні етапи зародження, становлення й розвитку законодавчого врегулювання організації негласної роботи та оперативно-розшукової діяльності в Україні:

- перший – охоплює період Київської Русі (X–XIII ст.);
- другий – пов'язаний з приналежністю українських земель до Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVI ст.);
- третій – припадає на часи, коли Україна входила до складу Російської імперії (XVII – поч. XX ст.);
- четвертий – умовно визначений як «радянський період» (1917–1991);
- п'ятий – розпочався зі здобуття Україною незалежності і продовжувався до прийняття нового КПК України 2012 року;

– шостий – триває дотепер і пов'язаний із дією нового кримінального процесуального законодавства та реформуванням системи правоохоронних органів.

Нині в Україні сформовано достатню законодавчу базу, яка надає можливість забезпечити аналізовану сферу належним правовим підґрунтям. Однак це не означає, що сучасні нормативно-правові акти не містять недоліків. Цілком закономірно, що вони потребують удосконалення відповідно до потреб правоохоронної практики та нових запитів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крылов И. Ф. Розыск, дознание, следствие / И. Ф. Крылов, А. И. Бастрыкин. – Л. : ЛГУ, 1984. – 260 с.
2. Чельцов-Бебутов М. А. Курс советского уголовно-процессуального права : в 2 т. / М. А. Чельцов-Бебутов. – М. : Госюриздат, 1957. – Т. 1. – 837 с.
3. Юшков С. В. Общественно-политический строй и право Киевского государства / С. В. Юшков. – М. : Госюриздат, 1949. – 540 с.
4. Розин Н. Н. Уголовное судопроизводство / Н. Н. Розин // Хрестоматия по уголовному процессу России : учеб. пособие. – М. : Городец, 1999. – С. 36–42.
5. Халимон С. І. Історико-правовий аналіз конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань [Електронний ресурс] / С. І. Халимон // *Часопис Академії адвокатури.* – 2012. – № 16. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2013-1/13svgocn.pdf>. – Назва з екрана.
6. Квачевский А. О предварительном следствии / А. О. Квачевский. – СПб. : Сущинский Ф. С., 1870. – 575 с.
7. Жандармерия и охранка XIX – начала XX века : сб. док. Гос. архива Украины. – Днепропетровск, 1996. – 460 с.
8. Федоров А. В. Правовое регулирование содействия граждан органам, осуществляющим оперативно-розыскную деятельность / А. В. Федоров, А. В. Шахматов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 338 с.
9. Горский Г. Ф. Научные основы организации и деятельности следственного аппарата в СССР / Г. Ф. Горский. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1970. – 208 с.
10. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. – Назва з екрана.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>. – Назва з екрана.
12. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 7 лип. 2015 р. № 580-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. – Назва з екрана.
13. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України,

Міністерства юстиції України від 16 лист. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>. – Назва з екрана.

14. Грібов М. Л. Теорія оперативно-розшукової діяльності: необхідність оновлення системи фундаментальних категорій науки з огляду на потреби практики [Електронний ресурс] / М. Л. Грібов // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 3. – С. 98–105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2015_3_14. – Назва з екрана.

15. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник : в 2 ч. / О. М. Бандурка. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – Ч. 1. – 336 с.

REFERENCES

1. Krylov, I.F., & Bastrykin, A.I. (1984). *Rozysk, doznanie, sledstvie [Search, inquiry, investigation]*. Leningrad: LGU [in Russian].
2. Chelcov-Bebutov, M.A. (1957). *Kurs sovetskogo ugolovno-processualnogo prava [The course of Soviet criminal procedure law]*. (Vols. 1-2). Moscow: Gosizurizdat [in Russian].
3. Yushkov, S.V. (1949). *Obscestvenno-politicheskii stroi i pravo Kievskogo gosudarstva [The social and political system and the law of the Kiev state]*. Moscow: Gosizurizdat [in Russian].
4. Rozin, N.N. (1999). *Ugolovnoe sudoproizvodstvo [Criminal Proceedings]. Hrestomatiia po ugolovnomu processu Rossii, Reader on the Criminal Procedure of Russia*. Moscow: Gorodec [in Russian].
5. Khalymon, S.I. (2012). Istoryko-pravovyi analiz konfidentsiinoho spivrobotnytstva v orhanakh i ustanovakh vykonannia pokaran [Historical and legal analysis of confidential cooperation in penitentiary institutions and institutions]. *Chasopys Akademii advokatury, Journal of the Academy of Advocacy*, 16. Retrieved from <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2013-1/13svgocn.pdf> [in Ukrainian].
6. Kvachevskii, A.O. (1870). *O predvaritelnom sledstvii [About the preliminary investigation]*. SPb.: Suscinskii F.S. [in Russian].
7. *Jandarmeriia i ohranka XIX - nachala XX veka [Gendarmerie and secret police of the XIX - early XX century]*. Dnepropetrovsk [in Russian].
8. Fedorov, A.V., & Shahmatov, A.V. (2005). *Pravovoe regulirovanie sodeistviia grajdan organam, osuschestvliaiuscim operativno-rozysknuuiu deiatel'nost' [Legal regulation of assistance of citizens to the bodies that carry out operational-search activity]*. SPb.: Yurid. centr Press [in Russian].
9. Gorskii, G.F. (1970). *Nauchnye osnovy organizacii i deiatel'nosti sledstvennogo apparata v SSSR [Scientific foundations of the organization and activities of the investigative apparatus in the USSR]*. Voronej: Izd-vo Voronej. un-ta [in Russian].
10. Zakon Ukrainy "Pro operativno-rozshukovu diialnist": vid 18 liut. 1992 r. No. 2135-XII [Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity" from February 18, 1992, No. 2135-XII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> [in Ukrainian].
11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiiu": vid 2 lyp. 2015 r. No. 580-VIII [The Law of Ukraine "On National Police" from July 2, 2015, No. 580-VIII]. (n.d.). *zakon1.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/580-19> [in Ukrainian].

13. Nakaz Heneralnoi prokuratury Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy, Sluzhby bezpeky Ukrainy, Administratsii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy, Ministerstva yustytysii Ukrainy "Pro zatverdzhenn8ia Instruktsii pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezultativ u kryminalnomu provadzheni": vid 16 lyst. 2012 r. No. 114/1042/516/1199/936/1687/5 [The order of the General Prosecutor's Office of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, the Ministry of Justice of Ukraine "On Approval of the Instruction on the Organization of Conducting Involuntary Investigative (Investigation) Actions and Using Their Results in Criminal Proceedings" from November 16, 2012, No. 114/1042/516/1199/936/1687/5]. (n.d.). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> [in Ukrainian].

14. Hribov, M.L. (2015). Teoriia operatyvno-rozshukovoi diialnosti: neobkhdnist onovlennia systemy fundamentalnykh katehorii nauky z ohliadu na potreby praktyky [The theory of operative-search activity: the need to update the system of fundamental categories of science, taking into account the needs of practice]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 3, 98-105. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2015_3_14 [in Ukrainian].

15. Bandurka, O.M. (2002). Operatyvno-rozshukova diialnist [Operational-search activity]. (Vols. 1-2). Kharkiv: Nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 29.03.2018

Kniaziev S. – Ph.D in Law, Doctoral Student of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

The Historical and Legal Background of Covert Operative and Search Activities Regulation in Ukraine

The article presents historical and legal background of covert operative and search activity regulation in Ukraine taking in account changes and challenges society is facing today along with reforming of law enforcement system. The historical background for the abovementioned activities' development is analyzed, current condition of covert operative and search activity regulation is characterized, future perspectives and improvement areas are outlined.

The author differentiates the following historical stages of covert operative and search activity regulation development in Ukraine:

1) period covering Kievan Rus times (10th–13th century); 2) incorporation of Ukrainian territory to The Polish-Lithuanian Commonwealth (14th–16th century); 3) development of covert operative and search activity regulation in Ukraine as a part of Russian Empire (18th–20th century); 4) defined as «USSR period» (1917–1991); 5) independent Ukraine (final stage relates to the adoption of new Criminal Procedure Code amending the basic concepts of covert operative and search activity regulation; 6) current period which started in 2012 and marked with activation of law enforcement system reforming.

The key features of covert operative and search activity regulation in modern Ukraine are: social relations area of law enforcement activity regulated by a package of legislative acts and by-laws; characterized as targeted and organizational; subject-object relationship is legally regulated; specified and related to existing relations; performed with set of means compliant to legitimacy requirements; guarantee of regulations and laws enforcement; prioritization of public interest; aimed at influencing the behavior of subjects and objects of law enforcement activity to accomplish the defined tasks.

Keywords: covert activities; operative and search tasks; legislative acts.